

Een leerplan, meer dan uittreksel van de wetenschap

D.H. Janse

Dit materiaal is onderdeel van het compendium over christelijk leraarschap, van het lectoraat Christelijk leraarschap van Driestar hogeschool. Zie ook www.christelijkleraarschap.nl.

Samenvatting	Leerplannen geven aan dat we in het onderwijs de leerling kennis laten verwerven, maar niet door geheel eigen vragen en vrije onderzoeksactiviteiten. Normerend voor scholing binnen het voortgezet onderwijs is dat leerlingen zich eigen maken wat reeds ontdekt en gesystematiseerd is. Zo wordt de schepping opengelegd in al zijn ontdekte rijkdom. Aan de hand van 4 vragen wordt dit concreet gemaakt.
Bronvermelding	Janse D.H. (2014). Een leerplan, meer dan uittreksel van de wetenschap. In H. Vermeulen (red.), <i>Gids laat je gidsen</i> (pp. 68-73). Gouda: lectoraat Christelijk leraarschap.
Thema *	Leerstof
Gebruik **	Handen
Plaatsdatum	2014
Gerelateerde artikelen	n.v.t.
Trefwoorden	Leerplan, worldview, zingeving, scheppingswerkelijkheid

* In het compendium wordt al het materiaal verdeeld over de acht thema's van christelijk leraarschap: *onderwijs, inspiratiebronnen, leraar, leerling, leerstof, didactiek, schoolteam, leidinggevenden*.

** Het materiaal kan gebruikt worden als onderbouwing en visievorming (*hoofd*), bezinning en reflectie (*hart*) of biedt concrete handreikingen en voorbeelden (*handen*).

EEN LEERPLAN, MEER DAN UITTREKSEL VAN DE WETENSCHAP

Dick Janse

Leerplannen geven aan dat we in het onderwijs de leerling kennis laten verwerven, maar niet door geheel eigen vragen en vrije onderzoeksactiviteiten. Normerend voor scholing binnen het voortgezet onderwijs is dat leerlingen zich eigen maken wat reeds ontdekt en gesystematiseerd is. Zo wordt de schepping opengelegd in al zijn ontdekte rijkdom.

Vakken zijn er trots op dat het leerplan de wetenschappelijke inhoud of de maatschappelijke relevantie projecteert op het verwervingsniveau van de leerling. Maar het is geen goede zaak om de inhoud van een leerplan alleen te laten vaststellen door de zogenaamde wetenschappers: de vakspecialisten en maatschappij-analisten.

GEEN INDIVIDUALISME

Elk leerplan ademt een visie op de werkelijkheid. Ademt een leerplan op een christelijke school een andere, mogelijk gezondere, lucht voor de leerling? Veel methoden en leerplannen lijken uit te gaan van vragen als: Heeft het waarde voor mij? Kan ik er wat mee? Doet het me wat? Kan ik er mee scoren op de toetsen en testen? Legt het een weg open naar een goede baan of vervolgstudie? Is het bruikbaar en levert het later geld, status of wat dan ook op? Kan ik straks mijn eten wel bestellen in die vreemde taal? De leerling wordt gezien als een los individu, een eiland, die zijn eigen keuzes op een individuele manier maakt. Worden wie je bent. Dat is misschien een heel menselijk denken, maar niet het denken waarin Gods Woord ons voorgaat. Gods Woord tekent ons duidelijk als geschapen tot zijn eer. Geschapen in en tot relatie. Het andere doet

een beroep op jou. Dat vraagt om een respectvol antwoord. Niet: word ik er beter van, word ik gevormd, maar ben ik er voor die ander (het andere), wordt die er beter van?

Hoe brengen wij onszelf en onze leerling op een juiste wijze in contact met het andere, in een zone van het nabij zijn? Een belangrijke vraag voor een leerplan. Deze vraag maakt ruimte om via het vak naar diepte van de werkelijkheid af te steken. Onderwijs zal juist die ontmoeting in de weg staan wanneer het niet meer is dan het overdragen van de vruchten van wetenschap en onderzoek, of het invullen van maatschappelijk wensen en vormingsidealen.

VIER VRAGEN

Mijns inziens moeten we vier basisvragen stellen bij het schrijven van vak leerplan.

1 ■ Wat is de natuur/eigenheid van het stukje werkelijkheid dat we bij dit vak onderwijzen? Waartoe behoort het, hoe functioneert het en hoe wordt het opengelegd voor de onderzoeker en de leerling?

Wat heeft God met dit deel van de schepping, die taal, die getallenwereld, die historie, etc., bedoeld? Wat is het precies? Hoe ga ik daarmee om in mijn onderwijs zodat het tot zijn recht komt? Dan maakt de inhoud van mijn vak ruimte voor

zicht op Gods schepping en herschepping, en bouwt dit onderwijs mee aan het Koninkrijk.

2 ■ Een tweede belangrijke vraag richt zich op de verhouding van mijn vak (gebied) tot het geheel van de werkelijkheid. Hoe blijft de leerling tijdens de lessen en de concrete ontmoetingen met het vakgebied contact houden met heel de werkelijkheid? Hoe voorkom je dat de werkelijkheid uit elkaar valt in losse stukjes, waarbij ieder stukje zichzelf verklaart? Of erger: dat één stukje het geheel wil verklaren? De mensheid blijkt daar steeds weer gevoelig voor. Behavioristen verklaren gedrag vanuit de uitwendige stimuli. Freud daarentegen koos voor inwendige en vanuit het verleden doorwerkende stimuli. De humanistische stromingen zagen weer andere varianten. Binnen de biologie beweert R. Dawkins dat het slechts de genen zijn die ons gedrag aansturen en verklaren. Een fysicus daarentegen is op zoek naar een alles verklarende snaartheorie. Al deze vormen van reductionisme binnen de wetenschap hebben hun duizenden verslagen. Maar het is als bij de parabel met de blinde mannen staande bij een olifant. Degene naast de olifant beschrijft hem als een muur, die de staart beet heeft als een touw, die bij de slurf als ... etc. Contact met het geheel leidt tot wetenschappelijk

ke bescheidenheid, een belangrijk item binnen christelijk onderwijs.

Binnen de vaklessen liggen voldoende mogelijkheden en verbindingen met het geheel waarmee dat vak verbonden is. Daar is werkelijk het contact met, de nabijheid van de werkelijkheid, zodat verdieping, zin en zinvolheid los kunnen komen binnen een les. De oplossing zoeken in vakoverstijgende projecten biedt geen echte oplossing voor het onderwijs.

3 ■ Vanuit de vorige twee vragen en het contact met de werkelijkheid rijst de volgende vraag: wat is de doorwerking van de zonde? Welke versturende werking treedt hier op en welk licht geeft Gods Woord?

Binnen het onderwijs, met al die verschillende vakken, wordt daar best over nagedacht. De doorwerking van het autonome denken van de mens, de gevolgen van zijn ingrijpen op het milieu, zijn falende omgang met de naaste - dat zijn zaken waar het (christelijk) onderwijs zich in woord en daad op richt. Toch moet de vraag gesteld blijven worden of dit in voldoende mate doordacht, verwoord en gebruikt wordt. Wanneer ik de dagelijkse praktijk binnen mijn eigen lessen zie, lijkt dit toch een ondergeschoven kindje te zijn. De methode omzeilt vaak de dood en het ontbreken van zin. We

richten ons op het functionele. Zeker, bij tijd en wijle komen er vragen van leerlingen aan het oppervlak van de woelige lespraktijk. Zijn dat echter niet te korte en te willekeurige momenten en zit er voldoende lijn in om de leerling te ondersteunen? Juist omdat in het (ont)breken van de zin, de vraag naar zin zo pregnant naar boven komt.

4. Een vierde, vaak nog minder verwoorde vraag, betreft de wegen tot herstel. Wat zijn mogelijkheden voor het dragen van verantwoordelijkheid? Hoe voorkomen we vals idealisme en utopisme?

Het is van wezenlijk belang dat het Evangelie ons leert dat in de menswording en overwinning van de Christus niet zozeer een extra, een verborgen religieuze dimensie van ons bestaan zich opent, een zogenaamd pluspuntje aan het christelijk leven. Nee, binnen ons leven vallen concrete nieuwe mogelijkheden open. Dat brengt leerplanning dicht bij onszelf en bij de leerling met zijn concrete leven. Theorie en praktijk smelten hier samen. Hoe geeft men concreet invulling aan dit burgerschap? Heeft het zin om leerlingen te belasten met diepzinnige wereldvragen en problemen die geen mens kan dragen, noch oplossen? In zekere zin wel. Deze vragen kunnen richting geven, maar lijken zeker niet de belang-

rijkste. Ze leiden eerder af van het dagelijkse en nabije, en blijven steken in het theoretische, het reflectieve. Het is te vaak een ver-van-mijn-bed-show. Belangrijker is het om de leerling zijn verantwoordelijkheid op zich te laten nemen voor bijvoorbeeld de concrete lesinhouden, zijn concrete schoolwerk, zijn concrete schoolsituatie en zijn concrete leefwereld. Daar functioneren de lesinhouden, daar leeft de leerling. Dat zijn verantwoordelijkheden die een leerling kan dragen, waarin hij groeien kan en leren mag. Momenten waarop docent en leerling in het leven van alledag in het spoor van de Heiland gaan.

LESGEVEN ALS ÉÉN ZINGEHEEL

Wie zijn leerplan nog eens op deze wijze bevrucht, kan opeens veel meer dan het citeren van Bijbelteksten of het aanraken van enkele 'christelijke' onderwerpen op het ethische vlak. De vier vragen bieden een structuur, een grammatica, waarbinnen het lesgeven uitgroeit tot één zingeheel. Ze vragen om een luisterend antwoorden. Verwoordingen die niet zozeer het bestaande van onze fundamenten voorzien, maar eerder wegen openen waarlangs leerlingen kunnen gaan om contact te leggen met die werkelijkheid, om zo tot verstaan ervan te komen. De eerste vraag laat volledig ruimte voor de vakinhouden en wel op zo'n manier dat

ze onder het beslag van Gods openbaring vallen. Zelfs wanneer de naam van God daar niet bij genoemd wordt. De vierde vraag legt de weg open naar een christelijk verwoorden en 'uitleven' van de lesinhouden. Informeren gaat hand in hand met transformeren. Daarmee geeft de vierde vraag een belangrijke aanzet om lesinhouden werkelijk in het leven te laten indalen en zinvolheid daaruit te ontvangen. De twee tussenvragen geven zowel richting als inhoud aan de verdere invulling van het leerplan vanuit de christelijke identiteit.

DOORDENKING IN GEMEENSCHAP

Het doordenken van het leerplan via bovenstaande vragen vraagt best veel van onze tijd, creativiteit en verantwoordelijkheid. Daarbij moeten we bedenken dat het stellen van de vragen, het vinden van de antwoorden en het omwerken naar lesinhouden niet van ons (alleen) kan uitgaan. Laten wij weg blijven bij een eilandencultuur, waar eenieder autonoom voor zichzelf bezig is. Zelfs al verleiden onze lokalen, die kleine koninkrijkes, ons mogelijk daartoe. Het is de Geest die Gods kinderen Zijn Woord en dus hun roeping doet verstaan. Bij het geopend Woord en in gemeenschap met de Vader, de Zoon en de Geest ligt onze kracht. Verder mogen we staan op de schouders van ons christelijk voorgeslacht. Er is al

veel doordacht, onderzocht en geleerd van foute en goede zaken. Zo kunnen we samen de diepte en rijkdom van het spreken van God horen, zien en uitleven. Dus in gemeenschap met hen die ons voorgingen en met elkaar. Met elkaar als team, als sectie en als christelijke scholen.

REFLECTIE

- Sla de lesmethode waarmee u werkt bij een willekeurige paragraaf open en vraag u af waar de uitgedragen visie op de werkelijkheid afwijkt van uw eigen, of de binnen uw school vigerende, visie. Hoe gaat u daarmee om?
- Welke visie op de werkelijkheid leeft er binnen uw vaksectie? Hoe brengen de vaklessen de leerling dicht bij de gegeven werkelijkheid?
- Pas de vier kernvragen toe op het onderwerp dat u binnenkort in de lessen gaat behandelen. Wat is de opbrengst?
- Waar kunnen leerlingen binnen de school en binnen uw vaklessen concreet, op eigen niveau en op Bijbels verantwoorde wijze, verantwoordelijkheid op zich nemen en uitdragen? Wat zijn de mogelijkheden om dat uit te breiden?